

УДК : 334.01: 330.341.44

*Г. Ю. Кучерова,  
д. е. н., доцент, кафедра економіки  
Класичного приватного університету, м. Запоріжжя*

## **ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ ІНТЕГРОВАНІХ СТРУКТУР НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНО-ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

*H. Kucherova,  
Doctor of Economics, Associate Professor, Department of Economics  
Classic private university, Zaporizhzhia*

### **LIFE OF CORPORATE INTEGRATED STRUCTURES OF THE NATIONAL ECONOMY AS A RESULT OF THE DEVELOPMENT OF INTEGRATION-DISINTERGATION PROCESSES**

*У статті доведено доцільність застосування концептуальних положень теорії життєздатності соціально-економічних систем у сфері функціонування та розвитку інтегрованих структур. Досліджено суть категорій інтеграційних та дезінтеграційних процесів, в результаті чого підкреслено одночасну їх протилежність та належність одне одному. Доведено, що продуктом збалансування інтеграційно-дезінтеграційних процесів виступають життєздатні інтеграційні структури, властивості об'єднання елементів яких визначаються широким спектром рушійних сил внутрішнього та зовнішнього джерел утворення, також, ключових невизначеностей. Забезпечується життєздатність інтегрованої структури за умов дотримання: балансу інтересів, раціональності структури та сумісності її елементів між собою, видами діяльності, ефективності диверсифікації ризиків та диференціації ресурсів, узгодженості внутрішньої структури і зовнішніх викликів, відсутності перенавантаження системи та перевищення інтенсивності одних процесів над іншими, державного регулювання соціально-економічних трансформацій, впровадження реформ.*

*Констатовано, що цілісність життєздатних інтеграційних структур на територіальну одиницю визначає однорідність її економічного простору та раціональність забезпечення добробуту суспільства. Перевищення темпів інтенсивності інтеграційних процесів над темпами дезінтеграційних в контексті концепції життєздатності формує запас надійності і стійкості інтегрованих структур. Розвиток інтегрованої структури визначається силою вмотивованості об'єднання та встановлення зв'язків, наявним потенціалом до власного довготривалого відтворення в економічному просторі, спроможністю генерувати синергетичний ефект від інтеграції, типом моделі управління. Базові ризики функціонування інтегрованих структур формуються відповідно до: ієрархічності структури їх побудови, узгодженості між обраною моделлю функціонування, розвитку та внутрішніми і зовнішніми факторами, характером взаємодії із зовнішнім середовищем, кореспонденцією цілей об'єднання із можливостями суб'єктів, доцільністю*

та своєчасністю інтеграції, мірою досягнення максимально можливої складності структури. За кількістю інтегрованих компаній та видів діяльності доведено, що структурна складність інтегрованих структур із часом тільки зростає. Визначено, що генерований синергетичний ефект інтегрованих структур акумулює дохідність, перерозподіл якої демонструє вагомість їх бюджетоутворюючої ролі. Запропоновано досліджувати факторне середовище, що обумовлює рівень життєздатності інтегрованих структур, за допомогою діаграми аналізу ключових факторів.

*The article proves the expediency of applying the conceptual provisions of the theory of the viability of social and economic systems in the sphere of functioning and development of integrated structures. The essence of the categories of integration and disintegration processes is investigated, as a result of which simultaneous emphasis is given to their opposites and belonging to each other. It is proved that the product of the integration of integration-disintegration processes is the viable integration structures, the properties of which the elements of the union are determined by a wide range of driving forces of the internal and external sources of education, as well as of key uncertainties. The integrity of the integrated structure is ensured while respecting: the balance of interests, the rationality of the structure and the compatibility between its elements, activities, the effectiveness of diversification of risks and resource differentiation, the coherence of the internal structure and external challenges, the absence of overloading the system and exceeding the intensity of certain processes over others, the state regulation of socioeconomic transformations, reforms.*

*It is stated that the density of viable integration structures on the territorial unit determines the homogeneity of its economic space and the rationality of ensuring the welfare of society. Excess of the rates of intensity of integration processes over the rates of disintegration in the context of the concept of viability forms the margin of reliability and stability of the integrated structures. The development of an integrated structure is determined by the strength of the motivation of unification and establishment of links, the potential for self-sustained reproduction in the economic space, the ability to generate a synergistic effect from integration, the type of management model. The basic risks of the functioning of the integrated structures are formed, respectively: the hierarchy of the structure of their construction, the coherence between the chosen model of functioning, development and internal and external factors, the nature of interaction with the external environment, the correspondence of the goals of association with the capabilities of the entities, expediency and timeliness of integration, the degree of achievement of the maximum possible complexity of the structure . By the number of integrated companies and activities, it has been proved that the structural complexity of integrated structures is only increasing with time. It is determined that the generated synergy effect of integrated structures accumulates profitability, the redistribution of which demonstrates the significance of their budget-generating role. It is suggested to investigate the factor environment, which determines the level of viability of the integrated structures, using a key analysis factor analysis chart.*

**Ключові слова:** життєздатність соціально-економічних систем, інтегровані структури, інтеграційні процеси, дезинтеграційні процеси, структура, складність.

**Key words:** the viability of social and economic systems, integrated structures, integration processes, disintegration processes, structure, complexity.

**Постановка проблеми.** Реалії сьогодення доводять, що корпоративні інтеграційні структури вимушені шукати ресурси для подальшого опору негативним факторам, результатами впливу яких є масштабна декапіталізація. Наслідки кризи продовжують дестабілізацію соціально-економічних процесів, тому у найближчий час не має обґрунтованих підстав сподіватися на відновлення докризових позицій. Сформовані соціально-економічні зв'язки потребують реструктуризації відповідно до нових ринків збуту, пошуку контрагентів договорів, що вимагає залучення додаткових ресурсів, зокрема, часу. Таким чином, результати дослідження життєздатності корпоративних інтеграційних структур, здійснені поза увагою поширення

дезінтеграційних процесів, лише частково відображатимуть дійсність.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Теорія життєздатності соціально-економічних систем розроблена С. Біром [1], який визначав її як «систему, яка здатна нескінченно довго зберігати й підтримувати самостійне існування. Вона має власний механізм для самостійного вирішення проблемних ситуацій, які виникають» [1]. Теорія набула розвитку у науковій школі д.е.н., проф. Ю. Лисенка [2], який трактує її наступним чином: «життєздатність - це можливість функціонування економічної системи (ЕС) протягом необмеженого періоду часу в умовах дії збурюючих факторів при прийнятному рівні ефективності» [2]. В свою чергу, науковий підхід Л. Сергєєвої визначає життєздатну систему, як «систему, що здатна нескінченно довго зберігати та підтримувати самостійне існування властивостями саморозвитку, а саме: стійкістю, надійністю, живучістю, вмотивованістю» [3]. Концепція життєздатності соціально-економічних систем набула подальшого розвитку шляхом адаптації її положень до особливостей функціонування податкової системи [4], банківського сектору [5], промислових підприємств [6].

Об'єктивна складність, суперечливість формування та розвитку корпоративних інтеграційних процесів досліджуються на стику положень економічних теорій: вільної торгівлі, абсолютних і відносних переваг, експортної бази, факторів виробництва, стадій життєвого циклу, міжнародної конкуренції, ієрархічних систем, управління змінами, диверсифікації ризиків, меркантилізму, синергетики, парадокса Леонтьєва, мінімізації транзакційних витрат та інших. Результати досліджень представлені в наукових роботах таких відомих вчених як: П.Ю. Буряка, М.А. Кизима, А.А. Пилипенко, І.В. Ярошенко, С.О. Якубовського та інших. Проте, концептуальні положення теорії життєздатності соціально-економічних систем в сфері функціонування та розвитку інтегрованих корпоративних структур не вивчалися.

Враховуючи вагомість життєздатності як властивості будь-якої соціально-економічної системи, що функціонує та розвивається в умовах непередбачуваності, подальшого дослідження потребують як теоретико-методичні, так і прикладні засади в межах сфери діяльності інтегрованих корпоративних структур.

**Метою** статті є обґрунтування концептуальних положень життєздатності інтегрованих корпоративних структур національної економіки як результату розвитку інтеграційно-дезінтеграційних процесів.

**Результати.** Особливості умов ведення та ефективність бізнесу, суперечливість його розвитку в Україні, одночасно виступають як результатом так і передумовою розвитку інтеграційно-дезінтеграційних процесів, суть яких наведена у табл. 1.

**Таблиця 1.**  
**Категоріальний апарат інтеграційно-дезінтеграційних процесів**

<i>Ознака - зростання масштабів центрових тенденцій [7]</i>	<i>Ознака - зростання масштабів відцентрових тенденцій [7]</i>
<b>Інтеграція</b> - (лат. integratio – відновлення, цілий) – поступове зближення та об'єднання економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії (взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозбагачення та ін.) [8].	<b>Дезінтеграція</b> - розпад цілісної структури, поділ її на частини, складові елементи, послаблення, порушення та розрив зв'язків і відносин в цілісній системі [8].
<b>Економічна інтеграція</b> - свідомо і плановірно регульований процес міжнародного поділу праці, зближення економік і формування сучасної високоефективної структури національних господарств, формування глибоких і стійких зв'язків в основних галузях економіки, науки і техніки, розширення і зміцнення міжнародного ринку цих країн, удосконалювання товарно-грошових відносин [10].	<b>Соціально-економічна дезінтеграція</b> виражається в ослабленні міжрегіональних економічних зв'язків внаслідок посилення замкнутості регіональних господарських комплексів чи збільшення ролі зовнішньо-економічних зв'язків, що замінюють міжрегіональні зв'язки всередині країни [9].
<b>Інтеграційний процес</b> - процес становлення нової цілісності в результаті упорядкування, узгодження й об'єднання в просторі і в часі структур і функцій вже існуючих відкритих систем на кожному з рівнів їхньої організації [11].	<b>Дезінтеграційний процес</b> - зміни внутрішньої єдності економічного простору та бізнес-одиниць, ослаблення економічних зв'язків між ними [11].

*Джерело: узагальнено автором*

Їх перерозподіл у часі та просторі формує нові, трансформує, послаблює та руйнує існуючі соціально-економічні зв'язки, із часом виявляючи тим самим життєздатні інтегровані структури. Інтенсивність та час на переналаштування інтегрованої структури соціально-економічної системи визначаються масштабами та причинами, що обумовили характерні зміни. Істотними вважаються причини дезінтеграції, що виникають ззовні як наслідок конкуренції, науково-технологічного прогресу тощо, також, у результаті досягнення існуючою структурою піку свого розвитку, або встановлені обмеження стримують реалізацію її перспективних змін. У такому випадку для забезпечення життєздатності необхідним є внутрішня структурна перебудова (вертикальна, горизонтальна, комбінована, діагональна), зміна цілей, прийняття рішення щодо зміни правової форми існування тощо.

Продуктом збалансування інтеграційно-дезінтеграційних процесів виступають життєздатні корпоративні інтеграційні структури, властивості об'єднання елементів яких визначаються широким спектром рушійних сил внутрішнього та зовнішнього джерел утворення, також, ключових невизначеностей. Оптимальне об'єднання на всіх рівнях ієрархії, сферах діяльності, функціях, що забезпечують життєздатність структури, відбувається за таких умов:

- порушення (конфлікти, незацікавленість) або дотримання балансу інтересів функціонування, що визначає ступінь вмотивованості суб'єктів, які приймають управлінські рішення;
- ступінь раціональності структури підпорядкованих видів діяльності та ефективність диверсифікації супутніх їм ризиків;
- параметрична, ресурсна, технологічна, управлінська узгодженість із внутрішніми потребами та зовнішніми вимогами, наявність сумісності між елементами структури;
- не перенавантаження системи за окремими сферами (надмірне податкове та адміністративне навантаження, жорсткість контролю та умов кредитування, зростання спекулятивного капіталу тощо);
- не переважання інтенсивності протікання одних інтеграційних процесів над іншими (політичним над соціально-економічним відтворенням; посилення податкового тиску на тлі зниження капіталізації, доходності; військова агресія в умовах нерозвиненого громадянського суспільства тощо);
- раціональність диференціації ресурсів, ефективність диверсифікації ризиків, обґрунтована поляризація працівників за доходами, вільність доступу до впровадження перспективних змін, забезпечення розвитку та інше;
- прогресивного державного регулювання соціально-економічних трансформацій, впровадження реформ.

Щільність життєздатних інтеграційних структур на територіальну одиницю визначає однорідність її економічного простору та раціональність забезпечення добробуту суспільства. Крім того, рівномірність розподілу життєздатних інтеграційних структур регулюється встановленими обмеженнями соціального, політичного та економічного характеру та силами тяжіння між цілісною структурою та її внутрішньою дезінтеграцією процесів.

Типологія інтеграційних та дезінтеграційних процесів формується в контексті періоду та характеру інтенсивності їх протікання (довготривалі-помірні, короткострокові-різкі тощо), причини виникнення (вимушені, нав'язані ззовні, обумовлені логічними умовами необхідної дійсності, у результаті еволюціонування структури тощо).

Перевищення темпів інтенсивності інтеграційних процесів над темпами дезінтеграційних в контексті концепції життєздатності соціально-економічної системи формує запас:

- надійності інтегрованої структури в частині спроможності досягати поставлених нею цілей власними силами та ресурсами у довготривалому періоді;
- стійкості інтегрованої структури щодо спроможності зберігати обраний тип моделі її побудови та виконувати множину покладених функцій під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища.

Надійність та стійкість, як базові елементи життєздатної інтегрованої структури, забезпечують її функціонування в умовах дійсності. Тоді як, розвиток інтегрованої структури визначається:

- силою вмотивованості об'єднання та встановлення зв'язків (структура зацікавлених осіб формує структуру інтересів, мотивів, переважання одних над іншими, визначає їх пріоритетний вектор діяльності);
- наявним потенціалом власного довготривалого відтворення в економічному просторі (збереження ринкових позицій за всіма напрямками діяльності, витримка конкурентної боротьби за попит та сегменти ринку);
- спроможністю генерувати синергетичний ефект від інтеграції та оптимальністю побудови для забезпечення виходу структури на життєздатну траєкторію розвитку;
- доцільністю обраного типу моделі управління та принципів диверсифікації ризиків.

Базові ризики функціонування інтегрованих структур формуються відповідно до:

- встановленої ієрархічною побудовою структури, що визначається: множиною суб'єктів господарювання, кількістю та характером зв'язків між ними, обмеженнями їх у доступі до прийняття управлінських рішень та розподілу ресурсів, також, цілями об'єднання;
- узгодженості між обраною моделлю функціонування та внутрішніми і зовнішніми флуктуаціями факторів впливу;
- прийнятими правилами взаємодії із зовнішнім середовищем, які характеризуються ступенем налагодження зв'язків, зокрема, із представниками владних інститутів, контролюючих органів, конкурентами, постачальниками, бізнес-партнерами тощо;
- кореспонденцією: цілей об'єднання із можливостями інтегрованих суб'єктів; ієрархії структури, функцій із напрямками об'єднання;
- доцільності та своєчасності об'єднання, тобто, вставлення відповідності між потребами соціально-економічної системи держави (регіону, галузі) на поточний період із потенціально-можливим ефектом від об'єднання суб'єктів;
- міри досягнення максимально можливої складності структури. Відповідно до концепції життєвого циклу галузі, у разі недосягнення граничних меж, інтегрована структура має перспективи розвитку (перехід на інший етап життєвого циклу), в іншому випадку, потенціал розвитку у визначеному напрямі вичерпано.

Структурна складність корпоративних інтегрованих структур із часом тільки зростає, табл. 2. Наразі

класичні типу інтеграції структур, зокрема, вертикально-, горизонтально-орієнтовані, розвинуто до діагональних, комбінованих корпоративних утворень. Тим самим, суб'єкти господарювання адаптуються до ринкових умов, коли за рахунок диверсифікації ризиків між елементами обраної множини видів діяльності, маневрування технологічною складністю та ефективним управлінням забезпечується їх власна життєздатність.

**Таблиця 2.**  
**Структурна складність інтегрованих структур**

Найменування інтегрованої структури	Кількість інтегрованих компаній	Види діяльності
Систем Кепітал Менеджмент	662	агропромисловий комплекс, нерухомість, гірничо-металургійний комплекс, ГЕК, машинобудування
Група ДФ	304	гірничо-металургійний комплекс, хімічна промисловість, засоби масової інформації, паливно-енергетичний комплекс
Укрлендфармінг	741	агропромисловий комплекс, харчова промисловість
Приват	1609	фінансові послуги, засоби масової інформації, нафтопереробка, гірничо-металургійний комплекс, торгівля паливом
Істван	380	гірничо-металургійний комплекс, засоби масової інформації
Смарт-Холдинг	308	агропромисловий комплекс, нерухомість, машинобудування, гірничо-металургійний комплекс, паливно-енергетичний комплекс та інші
Індустріальний союз Донбасу (ІСД)	262	ГЕК, гірничо-металургійний комплекс, будівництво
Фінанси та кредит	232	фінансові послуги, нерухомість, гірничо-металургійний комплекс, машинобудування
Енергетичний стандарт	190	паливно-енергетичний комплекс та машинобудування
Група братів Суркісів	116	паливно-енергетичний комплекс
Мотор Січ	154	машинобудування, окремо виділяють банківську групу Мотор-Банк
Донецьксталь	122	агропромисловий комплекс, гірничо-металургійний комплекс
Група родини Черняк	96	харчова промисловість та інші
Т.Б. Фрут	38	харчова промисловість, агропромисловий комплекс та інші.

*Джерело: узагальнено автором за даними [12]*

Генерований синергетичний ефект інтегрованих структур акумулює дохідність, перерозподіл якої демонструє вагомість їх бюджетоутворюючої ролі, табл. 3.

**Таблиця 3.**  
**Обсяги податкових надходжень до зведеного бюджету України, сплачені інтегрованими структурами, млрд.грн.**

Найменування групи	2016 р.	2017 р.	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
SCM	27,5	36,1	8,6	131,27
SKM/ДТЕК	16,4	18	1,6	109,76
SKM/Метінвест	6,8	13,8	7	202,94
Приват	8,1	12,4	4,3	153,09
НАЕК "Енергоатом"	5,7	8,7	3	152,63
УКРЗАЛІЗНИЦЯ	6,9	6,96	0,06	100,87
АТБ-Маркет	4,1	4,8	0,7	117,07
EastOne (Інтерпайп)	2,2	2,9	0,7	131,82
Group DF	3,1	2,4	-0,7	77,42

*Джерело: узагальнено та розраховано автором за даними [13]*

Так, темпи приросту значних за обсягом податкових надходжень на кінець 2017 р. становили: SCM у 31,27%, SKM/ДТЕК на 9,76% , Приват -53,09%, НАЕК "Енергоатом" - 52,63%, УКРЗАЛІЗНИЦЯ - 0,87%, АТБ-Маркет - 17,07%, EastOne (Інтерпайп) - 31,82%. Більше ніж у двічі зросли обсяги податкових надходжень у 2017 р. у SKM/Метінвест, тоді як показники Group DF демонструють зниження на 22,8%. Таким чином, вагомість вкладу інтегрованих структур в бюджет стрімко зростає, що вимагає відповідної уваги з боку влади.

Складність консолідованої звітності результатів діяльності, розгалуженість цілей та процесів функціонування інтегрованих структур вимагає застосування відповідного аналітичного інструментарію для їх дослідження, зокрема, діаграми аналізу ключових факторів (Cause and Effect Diagram), рис. 1.

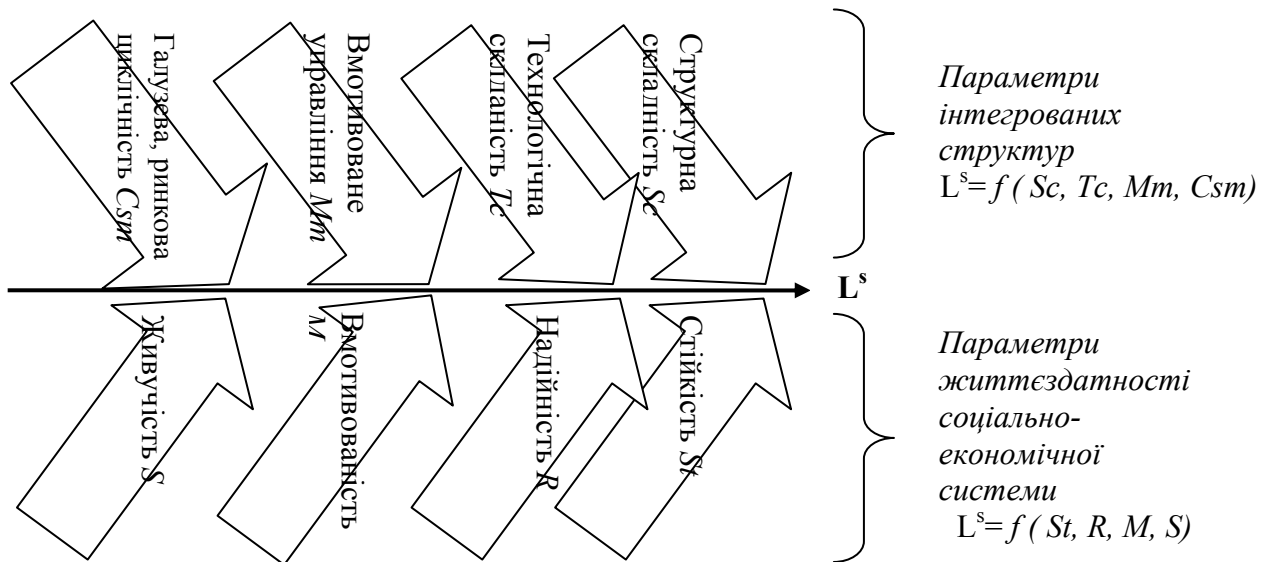


Рис. 1. Діаграма причинно-наслідкових зв'язків (рушійні сили першого порядку) формування життєздатності інтегрованої структури

Джерело: побудовано автором за принципом побудови діаграми Ішікаві

Перевагами аналітичного інструменту є групування причинно-наслідкових зв'язків формування життєздатності інтегрованої структури  $L^s$  між рушійними силами різних рівнів ієрархії їх вагомості. До рушійних сил першого порядку (ключові) відповідно до концепції життєздатності соціально-економічних систем віднесено: стійкість,  $St$ , якій відповідає структурна складність утвореної системи,  $Sc$ ; надійність,  $R$ , що представляє потенціал технологічної складності структури,  $Tc$ ; вмотивованість,  $M$ , яка визначає структуру вмотивованих цілей та систему управління їх досяжністю,  $Mm$ ; живучість,  $S$ , визначається довготривалістю функціонування на ринку, поточним етапом життєвого циклу,  $Csm$ . Кожна із рушійних сил деталізується на рівні глибшого порядку із визначенням факторів, що її підсилюють та стримують. Поглиблення здійснюється до кінця можливого поділу.

Таким чином, перехід загального до детально-пояснювального структурування факторного середовища дає змогу встановити найістотніші причини, що обумовили певний рівень життєздатності інтегрованої структури. Розглянутий підхід дає змогу забезпечити аналітичними висновками, формалізація яких стане підґрунтям процедури оцінювання життєздатності інтегрованої структури як функції її структурної та технологічної складності, вмотивованості управління та циклічності розвитку на ринку чи галузей національної економіки.

**Висновки.** Збалансованість інтеграційно-деінтеграційних процесів формують платформу життєздатних інтегрованих структур, розшарованість якої забезпечує широким спектром можливостей формування перспективних зв'язків. Структурна та технологічна складність, обраний тип управління системою в умовах галузевої циклічності, у сукупності визначають тенденції функціонування та розвитку інтегрованої структури, дослідження яких вважається перспективним саме в контексті положень концепції життєздатності соціально-економічних систем. Перспективами дослідження є обґрунтування методичного підходу кількісного оцінювання життєздатності інтегрованої структури.

#### Література.

1. Бир Ст. Мозг фирмы. Москва : Радио и связь, 1993. 416 с.
2. Лисенко Ю.Г. та інші. Методология моделирования жизнеспособных систем в экономике : монографія. Донецк : Юго-Восток, 2009. 350 с.
3. Сергеева Л.Н., Бакурова А.В., Воронцов В.В., Зульфугарова С.О. Моделирование структуры життєздатних соціально-економічних систем : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2009. 200 с.
4. Кучерова Г. Ю. Обґрунтування оцінювання життєздатності податкової системи. *International Scientific Journal EURO-AMERICAN SCIENTIFIC COOPERATION*. Hamilton, Canada: «Accent Graphics Communications», 2016. Vol. 12. P. 12–15.
5. Марковський О. В. Моделирование структуры та управління ризиками в діяльності комерційного банку : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.11. Запоріжжя, 2010. 206 с.
6. Андрущенко І. Є. Формування життєздатності промислових підприємств : монографія. Маріуполь : ПДТУ, 2017. 251 с.
7. Дунай М. Деінтеграційні процеси в ЄС та майбутнє європейської інтеграції. (Disintegrational processes in EU and the future of European integration) // *Міжнародні відносини і туризм: сучасність та*

*ретроспектива*: збірник матеріалів Першої міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених. Національний університет "Острозька академія". 2013. № 3. С. 167-170.

8. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. // К.: Видавничий центр "Академія". – 2000. – 864 с.

9. Якубовський С. О. Процеси економічної дезінтеграції та їхнє моделювання. *Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер.: Економічні науки*. 2012. № 15, № 2. С. 3-8.

10. Большой энциклопедический словарь // М.: Фонд „Правовая культура”, 2000. – 528 с.

11. Кондратюк В. В. Інтеграційні процеси: поняття, підходи, закордонний досвід. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр.* Кіровоград: КНТУ, 2007. Вип. 12, ч. 2. С. 215-219.

12. Офіційний сайт Аналітичної системи для ділової розвідки і перевірки контрагентів України YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/>

13. Офіційний сайт Національного промислового порталу : «Дев'ять фінансово-промислових груп, що заплатили найбільше податків у 2017 році». URL: <http://uprom.info/news/ekonomika/dev-yat-finansovo-promislovih-grup-shho-zaplatili-naybilshe-podatkiv-u-2017-rotsi/>

## References.

1. Bir, S. (1993), *Mozg firmyi* [The brain of the firm]. Radio and Communications. Moscow. Russia.

2. Lysenko, Y.G. and other. (2009), *Metodologiya modelirovaniya zhiznesposobnykh sistem v ekonomike* [Methodology of Modeling Viable Systems in Economics]. Donetsk: South-East. Ukraine.

3. Sergeeva, L.N. Bakurova, A.V., Vorontsov, V.V. and Zulfugarova, S.O. (2009), *Modelyuvannya strukturi zhittezdanih sotsialno-ekonomichnih sistem* [Simulation of the structure of viable socio-economic systems]. Zaporozhye: KPU. Ukraine.

4. Kucherova, G. Y. (2016), “Justification of the assessment of the tax system's viability”, *International Scientific Journal EURO-AMERICAN SCIENTIFIC COOPERATION*, Hamilton, Canada: Accent Graphics Communications, Vol. 12, pp. 12-15.

5. Markovsky, O. V. (2010), “Modeling of the structure and risk management in the activities of the commercial bank”, Abstract of Ph.D. dissertation, 08.00.11. CPU, Zaporozhye, Ukraine.

6. Andryushchenko, I. E. (2017), *Formuvannya zhittezdatnosti promislovih pidpriemstv* [Formation of viability of industrial enterprises]. Mariupol: PSTU. Ukraine.

7. Danube, M. “Disintegration processes in the EU and the future of European integration”, *Zbirnyk materialiv Pershoi mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii studentiv ta molodykh vchenykh* [International relations and tourism: present and retrospective], National University of Ostroh Academy, Ukraine, pp. 167-170.

8. Economic Encyclopedia. (2000), Publishing Center “Academy”, Kyiv. Ukraine.

9. Yakubovsky, S.O. (2012), “Processes of economic disintegration and their modeling”, *Herald of the International Slavic University. Ser: Economic Sciences*. 2012. No. 15, No. 2. pp. 3-8.

10. The Great Encyclopedic Dictionary (2000), Fund “Legal Culture”, Moscow. Russia.

11. Kondratyuk, V.V. (2007), “Integration processes: concepts, approaches, foreign experience”, *Scientific works of the Kirovohrad National Technical University. Economic Sciences*, Vol. 12, part 2, pp. 215-219.

12. Official site of the Analytical System for business intelligence and verification of counterparties in Ukraine YouControl, available at: <https://youcontrol.com.ua/ru/>

13. Official site of the National Industrial Portal, “Nine financial-industrial groups that paid the most taxes in 2017”, available at: <http://uprom.info/news/economics/dev-yat-finansovo-promislovih-grup-shho-zaplatili-naybilshe-podatkiv-u-2017-rotsi/>

*Стаття надійшла до редакції 20.06.2018 р.*